

Бублык К. М. Концепт личности в православной теологии XXI века.

В статье критически анализируется концепция личности в православной теологии американского мыслителя Д. Б. Харта. Персоналогия Д. Б. Харта представляет контуры православной постмодерной теологии.

Ключевые слова: постмодерная теология, православная теология, пост-экзистенциализм.

Bublyk K. M. The concept “personality” in Orthodox theology XXI c.

The article critically analyzes concept of “personality” in Orthodox theology of American thinkers D. B. Hart. Personology of D. B. Hart present the contours of Orthodox postmodern theology.

Keywords: postmodern theology, Orthodox theology, post-existentialism.

УДК 291.1

Горшков В. В.

РУХ БНЕЙ НОАХ ЯК ВИКЛИК ХРИСТИЯНСТВУ

У статті, в контексті іудео-християнських відносин, описується виникнення і розвиток нового релігійного руху Бней Ноах. Розглядаються виклики, які несе християнству іудаїзм через Бней Ноах, і пропонуються способи відповіді на них.

Ключові слова: Бней Ноах, Ноахідизм, Сімзаконів Ноя, Іудаїзм, іудео-християнський діалог.

З середини ХХ ст. став зростати інтерес до іудаїзму, як і активність його послідовників. Бней Ноах – новий релігійний рух, який свідчить про намір іудаїзму зайняти лідируюче положення серед монотеїстичних релігій світу.

Нечисленність руху Бней Ноах, як у світових масштабах, так і в масштабах України, не привертало особливої уваги до нього. Однак підтримка руху автортетними рабинами та іудаїстськими богословами надає Бней Ноах прискорення, що переміщує його з узбіччя релігійного світу до його центру.

Через новизну Бней Ноах цей рух малодосліджений. Найбільш цікаві і серйозні роботи про нього написані тими, хто його розвиває і просуває. Думка ж сторонніх спостерігачів і дослідників Бней Ноах, а також представників різних релігій, які вступають або можуть вступити у взаємодію з Бней Ноах, практично невідома в Україні. Принципи руху Бней Ноах, що тільки зароджувався були викладені в книзі Ейма Пал'єра “Невідоме Святилище. Паломництво з Риму до Ізраїлю” (“The Unknown Sanctuary. A Pilgrimage from RometoIsrael”), яка була видана ще 1926 року. Що стосується християн, які зіткнулися з Бней Ноах, то вони пишуть про цей рух переважно з апологетичної, а не дослідницької позиції.

Метою статті є з'ясування походження руху Бней Ноах, його завдань, особливостей, перспектив розвитку. Особлива увага приділяється його можливої ролі віудео-християнському діалозі та модернізації християнських церков.

З останньої чверті минулого століття в світі став поширюватися новий релігійний рух Бней Ноах (івр. בני נוח, *Сини Ноя, Нащадки Ноя, Ноахіди*). Своєю назвою рух зобов'язаний біблійній історії про потоп за часів Ноя та укладенню через нього заповіту Бога з усім людством. Оскільки згодом від Авраама і його нащадків був створений новий народ, з яким був укладений інший заповіт на Синаї, то термін *Бней Ноах* в іудаїзмі закріпився за всіма народами, крім єврейського, який іменується *Бней Ізраель* – Сини Ізраїлю.

Різниця завітів визначає положення народів світу та Ізраїлю перед Богом, а також їх відношення один з одним. Ізраїль покликаний бути “царством священників” (Вихід 19:6) для всього людства. Він отримав особливі заповіді й у нього є особливе покликання і відповідальність за поширення богопізнання серед народів світу.

Якщо Ізраїль, згідно Синайського завіту, повинен дотримуватися 613 заповідей, то на підставі Ноевого завіту, а також заповідей, отриманих Адамом в Едемському саду, єврейські мудреці вивели *Сім заповідей нащадків Ноя*. Ці заповіді вважаються універсальними й необхідними для представників усіх народів як ті, що отримані прабатьками людства. Ось ці заповіді:

1. Заборона ідолопоклонства – визнання єдиного Бога.

2. Заборона богозневаги – шанування Бога.

3. Заборона вбивства – повага до життя.

4. Заборона перелюбу – повага до шлюбу.

5. Заборона крадійства – повага до майна ближнього.

6. Заборона вживання м'яса, що відрізано від живої тварини, – ширше: заборона мучити тварин.

7. Обов'язок створити справедливу судову систему.

Останнє зазвичай розуміється як встановлення законів, що оформляють шість попередніх заборон, або ж як установа судів у країнах і містах неєвреїв. [10].

Визрівання Бней Ноах було довгим. Історію цього руху можна розбити на три періоди, зміна яких обумовлена становищем народу Ізраїлю.

Перший період – від найдавніших часів, до часу, коли християнство стало домінуючою релігією в Римській імперії. Перше століття н. е. можна вважати розквітом іудейського прозелітизму і популярності іудейської віри серед неєвреїв.

Автори того часу щедрі на свідчення про численних шанувальників Бога Ізраїля з числа язичників.

Йосип Флавій, описуючи євреїв Антіохії, згадує представників інших народів, які разом з євреями шанували Бога Ізраїля: “Єврейський народ розсіяний по всій землі серед мешканців різних країн, найбільше ж він проник в Сирію унаслідок сусідства, і особливо багато євреїв в Антіохії... Зустрічаючи і після цього з боку царів таке ж до себе відношення, єврейське населення дуже примножилася. Вони прикрасили свою святиню дарами, виконаними з ретельністю і пишністю, і, постійно залучаючи до своїх обрядів безліч еллінів, зробили в деякому розумінні і їх частиною своєї общини” [1, с. 415].

Євангеліст Лука у книзі Дії Апостолів неодноразово згадує *побожних, богобоязних, проселітів, тих, хто шанує Бога*. Це не просто перелік благочестивих якостей окремих людей, а загальноприйняті для того часу найменування неєвреїв, які дотримувалися законів Ноя.

Положення, в якому перебували ці богобоязливі язичники, розглядалося євреями як проміжний етап на шляху до повного прийняття іудаїзму (*гіюру*). До певного моменту євреї не думали як організувати цих людей та не визнавали їх статус як достатній.

Першими, хто став організувати язичників, віруючих у Бога Ізраїля, не вимагаючи від них гіюру, були християни. Таке новаторство, що активно просувалось представниками Антіохійської церкви – Варнавою та Павлом – зустріло серйозний опір із боку іудей-християн, які тримались традиційних уявлень щодо прозелітизму. Для вирішення спірного питання в Єрусалимі, близько 50 р., була зібрана рада з апостолів і старійшин церкви під головуванням Якова Праведного. Саме він озвучив рішення про те, як чинити з язичниками, що навертались до Бога: “Тому я вважаю, аби не докучати тим, що з поган навертаються до Бога, але заповісти їм стеретися від ідолських жертв, і розпусти, і задушення, і крові. Бо

Мойсей з давніх родів має своїх проповідників у містах, що читають його в синагогах що суботи” (Дії 15:19–21).

Як бачимо, вимоги до поган практично збігаються з заповідями Ноя.

Чи була позиція Варнави, Павла та Якова щодо язичників виключно новою і революційною? Ніхто з них не говорить про це, як про якусь невідому раніше новизну.

З текстів Нового Завіту відомо, що Варнава був Левит (Дії 4:36), а Павло вчився у Гамліеля Старшого, одного із засновників талмудичного іудаїзму (Дії 22:3). Згідно з християнським переданням, Варнава теж був учнем цього авторитетного вчителя. Цілком можливо, що ідея достатності статусу богобоязливих нащадків Ноя і можливість організації їх у самостійні громади була запозичена з вчення Гамліеля.

Чому за організацію благочестивих язичників не взялися євреї, які не прийняли месіанства Ісуса?

З одного боку, благочестивими активно зайнялися євреї-християни. Той же Павло зі своїми соратниками, як апостол язичників, приділяв їм дуже велику увагу. Крім того, невід’ємною частиною життя християнської церкви була місія. Ізраїль не мав веління *йти по світу* і проповідувати Єдиного Бога. Своїм же учням Ісус таке повеління залишив (див. Матвія 28:19–20 та Марка 16:15).

Іншою причиною стало знищення єврейської державності й вигнання євреїв з рідної землі. Власне втрата євреями своєї держави і визначає межі **другого періоду** історії ноахідізму.

З цього моменту основним завданням євреїв стало збереження себе в “розсіянні” як народу, в умовах ворожого оточення й активного антисемітизму. Відсутність місіонерського імперативу і державності робило іудаїзм малопривабливим у порівнянні з іншими релігіями.

Відмова іудаїзму від місії пов’язана не лише з міркуваннями безпеки і необхідністю зберегти народ в умовах розсіювання.

Третій період починається із згасанням державного антисемітизму. Трагедія євреїв у гітлерівській Німеччині й утворення єврейської держави на її історичній території викликало потужний інтерес до євреїв з боку людей західної, переважно християнської культури. Щирий інтерес до іудаїзму стали виявляти не язичники політеїсти, а переконані монотеїсти. Задоволення цього інтересу стало тепер можливим, з причини безпеки для євреїв і новознайдені здатності звертатися до інших народів з позиції повноцінного народу, що живе на своїй землі в своїй державі.

Виникнення сучасного руху Бней Ноах. Першим ініціатором створення руху Бней Ноах у новий час був Еліягу Бенамозег (1822–1900), італійський равин і кабаліст, високо шанований свого часу як один із найвидатніших і освіченіших євреїв Італії. У 1897 році Бенамозег зустрічається з Еймом Пал’єром (Aimé Pallière, 1875–1949), французом, що шукав універсальні аспекти буття і Тори. Ейм хотів робити гіюр, але Бенамозег пояснив йому, що те, що Пальєр шукає, правильніше може бути реалізоване через створення руху Бней Ноах: “Ми, євреї, маємо зберігати релігію, призначену для всієї людської раси, релігію, якої підвладні язичники і якою вони мають бути, дійсно по милості Божій, спасеними, як колись наші патріархи до того, як був дарований Закон. Хіба можливо припустити, що справжня релігія, яку Бог призначає для всього людства, відноситься тільки від Мойсея і несе на собі відбиток особливих людей? Що за помилка! Дізнаємося, що план Бога ширше. Релігія людства – ні що інше ніж Ноахізм (*Noachism*). Це не те, що було засновано Ноем, але те, що стосується заповіту що Бог уклав з людством в особі цієї праведної людини. Ця релігія зберегається Ізраїлем, щоб передати її до язичників” [2, с. 136].

Ці роз’яснення дуже вплинули на Пал’єра, і він дійсно почав діяльність у цьому напрямі, хоча рух у той час створити не вдалося [3]. Незважаючи на те, що Ейм Пал’єр

ніколи не оголошував себе ноахідом у тому сенсі, який передбачував Еліягу Бенамозег, він не відмовився від завдання співставлення такої пропозиції зі своїми високими духовними вимогами. Пал'єр був піонером ноахідських досліджень, легітимних як з іудейської, так і з християнської точки зору [12].

Реально рух Бней Ноах почався в останній чверті ХХ ст. Імпульс руху надала діяльність Менахема Мендла Шнеєрсона – Любавицького ребе, духовного лідера руху Хабад. 1982 р. ребе Шнеєрсон звернувся з проханням закликати народи світу до дотримання “семи законів Ноаха” [9].

Сьогодні в різних країнах, і в Україні також, існують громади нащадків Ноя (загальна кількість – декілька десятків тисяч людей), які зазвичай пов'язані з місцевими єврейськими спільнотами. Був створений ряд організацій, що координують дії цих громад і зміцнюють зв'язок між ними та єврейською спільнотою.

У співробітництві з рухом Хабад працюють *United Noahide Academies* (заснована 2004 року), *High Council of B'nei Noah* (з 2005 року), а також *United Noahide Council* (з 2006 р.).

В Ізраїлі під керівництвом рава Урі Амоса Шеркі був створений “Бріт Олам – Всесвітній Ноахидський Центр”.

Хабад та “Бріт Олам” запропонували різні концепції Бней Ноах.

З точки зору Хабада, задача Бней Ноах полягає лише у дотриманні заповідей Ноя. Але Сім заповідей Хабад вважає правильним вивчати на всіх рівнях, аж до глибин Кабали.

Центр “Бріт Олам” був заснований представником іншої течії іудаїзму – релігійного сіонізму. Сутність підходу “Брітолам” полягає в тому, що після прийняття обов'язкових Семи заповідей, людина за власним бажанням може приймати інші єврейські заповіді.

Ці два підходи не є конкуруючими або суперечливими один одному. Їх можна сприймати як два напрями розвитку Бней Ноах.

Перспективи Бней Ноах. Вплив двох різних іудейських течій – хасидизму і релігійного сіонізму формують різні традиції всередині Бней Ноах. Різноманітність руху збільшується за рахунок припливу людей із різним релігійним і національним бекграундом.

Чи породить розмаїтість традиційна пруга всередині самого Бней Ноах – залежить від відносин між кураторами руху і від того, наскільки самі ноахіди будуть прагнути єдності. Консолідуючу роль може зіграти визнання Ізраїлем статусу Бней Ноах як окремої конфесії.

На успіх Бней Ноах може істотно вплинути зміна ставлення іудаїзму до інших релігій.

Ставлення до інших монотеїстичних релігій шанобливе і невороже. Християнство та іслам розглядаються як релігії, що продовжують духовно розвиватися.

Бней Ноах та іудео-християнський діалог. Можна, безперечно, стверджувати, що відсоток колишніх християн серед Бней Ноах дуже значний. Наприклад, українська громада “Хатіква” пройшла шлях від месіанського іудаїзму до Бней Ноах [4]. Мало не прийняв гіюр католик Ейм Пал'єр. Знаменитістю серед Бней Ноах США є Венділ Джонс (*Vendyl Jones*), археолог, прототип Індіани Джонса – героя фільмів Стівена Спілберга. Свого часу Венділ навчався у двох семінаріях, отримав ступінь магістра теології та служив пастором у баптистській церкві [13]. На початку 1990-х він, під впливом ребе Шнеєрсона, залучився до поширення Заповідей Ноя, і тепер Джонс вважається одним із засновників Бней Ноаху США [11].

Чому так стається? Відповідь в душі викривальної апологетики не буде задовільною.

Бней Ноах кидають виклик не стільки християнству, скільки здатності церков виражати свою віру на мові, яка зрозуміла іудаїзму. Християнське богослов'я, що традиційно використовуємо в античній філософії, було зрозуміло елінізованим язичникам, але воно дає збій щодо іудаїстів-євреїв. Воно також не спрацьовує щодо тих, хто сформувався в християнській традиції, а тепер відкрив для себе багатство традиції єврейської. Теологія

іудаїзму сприймається цими людьми більш біблійною, ніж християнська.

З іншого боку, Бней Ноах виглядає як пропозиція іудаїзму до християнства. Вона досить спокуслива, враховуючи те, що саме християнство серед язичників починалося як своєрідний проект Бней Ноах.

Як Церква має відповісти на цю пропозицію і цей виклик? Без поглибленого вивчення сучасного іудаїзму тут не обійтись.

Розробники богослов'я і практики Бней Ноах з Центру "Бріт Олам" як представники релігійного сіонізму, паралельно залучені в процес модернізації єврейського іудаїзму. А це – ще один виклик церквам, бо щоб вести плідний діалог з тими, хто зважився на модернізацію стародавньої релігії через її переосмислення і вираження мовою, зрозумілою сучасній людині, потрібно самим стати на шлях подібної модернізації. Інакше замість діалогу вийде протистояння, в якому більш динамічний має перевагу перед тим, хто закріпився у старих формах і парадигмах.

Християнські уявлення про майбутнє Ізраїлю як народу, якій у більшості своїй відмовився від визнання Ісуса Месією, також можна розглядати у зв'язку з розвитком Бней Ноах.

У християнстві є уявлення про завершення часу язичників (Лука 21:23, 24) і про прихід до Бога повноти язичників (До Римлян 11:25, 26). По завершенні часу язичників повинен настати час оновленого Ізраїлю. Як відбуватиметься оновлення Ізраїлю – точно не відомо, докладного опису цього процесу немає. Але на підставі слів Ісуса Христа і Павла можна зробити висновок про повернення лідируючої позиції Ізраїлю як народу Божого, відповідального за розповсюдження богопізнання серед людства.

Побудова руху Бней Ноах може бути свідченням про усвідомлене, відповідальне прийняття євреями свого призначення, як воно описано в Торі. З відтворенням єврейської державності виконання Ізраїлем свого призначення переходить зі сфери мрій у сферу практичну.

Іудаїзм пропонує народам світу об'єднатись навколо Бога разом з євреями заради спільного виправлення світу.

У книзі "Ізраїль та людство" П. Полонський про завдання Бней Ноах пише так: "Завдання Синів Ноєвих полягає в тому ж самому, в чому й єврейського народу: виправлення світу через єврейський вплив на нього. Бней-Ноахе повноправними та повноцінними учасниками Завіту з Богом, а також і співучасниками розкриття Вищої Волі, що проявляється у поверненні єврейського народу на всесвітньо-історичну арену" [8].

Поставлені цілі цілком можуть бути узгоджені з християнськими завданнями і місією, що створює ґрунт для взаємозбагачуючого діалогу й плідної співпраці.

Висновки. Бней Ноах має серйозні підстави в іудаїзмі, надихаючі цілі і досить привабливі форми, для того щоб стати релігією як альтернативою християнству.

Щоб не втратити авторитеті прихильників, церквам необхідно навчитися адекватно виражати свою віру засобами іудейської традиції. Це неможливо без поглибленого дослідження не лише релігії євреїв до християнських часів, але й сучасного іудаїзму.

Уникнути конкуренції з Бней Ноах найкраще вийде у тих церков, які зуміють налагодити серйозний діалог з іудаїзмом, а також здатних до модернізації.

Навпаки, церкви, які відкриті до діалогу з іудаїзмом, і успішно протистоять застійним явищам у власному середовищі, можуть вибудувати партнерські відносини з іудаїзмом, що додасть додаткову динаміку їх власному розвитку і відкриє перспективи досягнення розуміння по найбільш спірних питаннях, що розділяють іудаїстів та християн.

Література:

1. *Иосиф Флавий*. Иудейская война / Иосиф Флавий. – М. : Мосты культуры, 2008.
2. Aime Palliere. The Unknown Sanctuary. A Pilgrimage from Rome to Israel / Aime Palliere. – New York, 1930.
3. Бенамозег, Элияху. Еврейская Вики-энциклопедия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ejwiki.org/wiki/Бенамозег,_Элияху[останній перегляд:13.04.2015]
4. Валентин Лещинский. Как я пришёл к БнейНоах. [Електронний ресурс] / Валентин Лещинский. – Режим доступу : <http://lesval.livejournal.com/profile>[останній перегляд:13.04.2015]
5. *Жан-Жак Руссо*. Исповедание веры савойского викария. [Електронний ресурс] / Жан-Жак Руссо. – Режим доступу : <http://pylippel.newmail.ru/documents/rousseau.html>[останній перегляд:14.05.2015]
6. *Исидор Эпштейн*. Иудаизм. [Електронний ресурс] / Исидор Эпштейн. – Режим доступу : <http://jhist.org/traditions/epshtein017.htm>[останній перегляд:14.05.2015]
7. *Пинхас Полонский*. Допис на сторінці Facebook від 31.03.2015 р. [Електронний ресурс] / Пинхас Полонский. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/pinchas.polonsky/posts/916373695049532> [останній перегляд: 13.04.2015].
8. *Пинхас Полонский*. Израиль и человечество. [Електронний ресурс] / Пинхас Полонский. – Режим доступу : <http://machanaim.org/philosof/r-sherki/7-noachid.htm>[останній перегляд:13.04.2015]
9. *Ребе*. Жизнедеятельность [Електронний ресурс] / Ребе. – Режим доступу : <http://djc.com.ua/rebe/?id=40&lang=ru>[останній перегляд:13.04.2015]
10. Семь законов потомков Ноя. Еврейская Вики-энциклопедия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ejwiki.org/wiki/Семь_законов_потомков_Ноя_\(Бней_Ноах\)](http://www.ejwiki.org/wiki/Семь_законов_потомков_Ноя_(Бней_Ноах))[останній перегляд:13.04.2015]
11. Шолем Лугов. Кто вы, Индиана Джонс? [Електронний ресурс] / Шолем Лугов. – Режим доступу : http://www.moshiach.ru/view/profile/437_2_8.html[останній перегляд:13.04.2015]
12. Aime Palliere. WikiNoah. [Електронний ресурс] / Aime Palliere. – Режим доступу : http://www.wikinoah.org/index.php/Aime_Palliere[останній перегляд:13.04.2015]
13. Who is Vendyl Jones? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.archive.org/web/20100117100015/http://www.vendyljones.org.il/vendyl.htm> [останній перегляд:13.04.2015]

Горшков В. В. Движение Бней Ноах как вызов христианству.

В статье, в контексте иудео-христианских отношений, описывается возникновение и развитие нового религиозного движения Бней Ноах. Рассматриваются вызовы, которые несет христианству иудаизм через БнейНоах.

Ключевые слова: *Бней Ноах, Ноахидизм, Семь законов Ноя, Иудаизм, иудео-христианский диалог.*

Gorshkov V. V. Bnei Noah movement as a challenge to Christianity.

In the article in the context of Judeo-Christian relations, describes the nascence and the development of a new religious movement Bnei Noah. It considers the challenges that Judaism brings into Christianity through Bnei Noah, and suggests ways to answer them.

Keywords: *Bnei Noah, Noahidism, Seven Laws of Noach, Judaism, Judeo-Christian dialogue.*

УДК 291.1

Калениченко Т. А.

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ РЕЛІГІЙНОГО НАРАТИВУ МАЙДАНУ НА ПРИКЛАДІ ПРОПОВІДЕЙ О. МИХАЙЛА ДЕМИДА

Главным сюжетом книги провідного богослова УГКЦ о. Михайла Демиды “Каміння Майдану”, яка присвячена висвітлювати та тлумачити події протистояння, є драма битви між силами добра та зла, які сприймаються однозначно, як чорне та біле. Представниками добра є активісти майданів та поборники змін в країні, а сили зла – це представники влади та ті люди, що несуть